

מרכז המידע למודיעין ולטרור
המרכז למורשת המודיעין (מל"מ)

29 ביולי 2009

פעילות איראן במזרח אפריקה, השער האחורי למזרח התיכון וליבשת אפריקה

כללי

1. **יבשת אפריקה** מהווה מוקד חשוב למדיניות החוץ השאפתנית של נשיא איראן מחמוד אחמדינז'אד. בחודשים האחרונים מגלה איראן עניין גובר באפריקה, בהמשך למאמציה לבסס את נוכחותה באמריקה הלטינית, "החצר האחורית" של ארה"ב. אחמדינז'אד עצמו ביקר במהלך פברואר 2009 בכמה ממדינות מזרח אפריקה (איי קומורו, ג'יבוטי וקניה) והדגיש במהלך ביקורו, כי איראן מוכנה לסייע למדינות באפריקה להגיע לעצמאות ולגבש חזית אחידה מול "המערב העושק". דוברים איראניים שונים הרבו להתייחס לסוגיית עתיד קשריה המדיניים של איראן עם מדינות אפריקה ולאפשרויות הכלכליות והמדיניות הרבות הטמונות בקשרים הללו.

2. חשיבות מיוחדת מייחסת איראן למדינות **מזרח אפריקה**, ובמיוחד מדינות **קרן אפריקה**, ולמדינות השוכנות לאורך **ים-סוף** ובמרכזן **סודאן**. איראן רואה במזרח אפריקה כר נרחב ופורה לפעילות מדינית, צבאית וכלכלית. מדיניות זאת משתלבת באסטרטגיה-רבתי של איראן, החותרת להגמוניה ומעמד מעצמתי **במזרח התיכון** (במוקדים כמו המפרץ הפרסי¹, סוריה-לבנון, עיראק והזירה הפלסטינית) ובמדינות נוספות באמריקה הלטינית², אפריקה ואסיה. קונקרטי, נועדה האסטרטגיה של איראן כלפי מדינות מזרח אפריקה, מדינות קרן אפריקה, והמדינות השוכנות על וחופי ים-סוף להשיג את המטרות הבאות:

- א. **ביסוס השפעתה הפוליטית**, וכחלק מציר אנטי-מערבי של מדינות העולם השלישי שאיראן מנסה לבסס תוך דחיקת השפעת ארה"ב והמערב.
- ב. **קידום אינטרסים כלכליים של איראן**, על רקע הסנקציות שפוגעות באיראן ביבשות אחרות.
- ג. **ייצוא המהפכה** האסלאמית באמצעות ארגונים אסלאמיים-איראניים או מרכזי תרבות המשמשים להפצת חומרי תעמולה שיעיים וגיוס האוכלוסייה תוך ניצול הפוטנציאל של מדינות מוסלמיות או קהילות המתגוררות במדינות מזרח אפריקה.
- ד. **ביסוס נוכחות איראנית פיזית, יבשתית וימית**, במדינות ובנמלים היכולים לאיים על נתיבי שיט חיוניים בעת משבר, ובפרט **במבואות ים-סוף**.
- ה. **יצירת נתיבים ימיים ויבשתיים המובילים אל זירות העימות המרכזיות** של איראן במזרח-התיכון, באמצעותם ניתן להבריא אליהן **אמצעי לחימה ופעילי טרור**. חשיבות מיוחדת בהקשר זה מייחסים האיראניים **לערץ הברחות מסודאן דרך מצרים לרצועת עזה**, שבשליטת חמאס.

¹ על פעילות איראן במפרץ הפרסי ראו לקט מידע: "איראן מהדקת את שיתוף הפעולה הביטחוני עם כמה מדינות במפרץ הפרסי במסגרת חתירה למעמד הגמוני-מעצמתי באזור. פעלתנותה בנושא זה נועדה גם לרכך את המתחוות הרבה ביחסיה של איראן עם שכנותיה למפרץ ולסכל אפשרות של שימוש בשטחן מדינות אלו לתקיפתה של איראן" (16 ביולי 2009).

² בעניין מדיניות איראן באמריקה הלטינית ראו לקט מידע: "איראן מעמיקה את נוכחותה המדינית והכלכלית באמריקה הלטינית, "החצר האחורית" של ארה"ב; היא מנצלת זאת לפעילות אסלאמיזציה שיעית ויצוא המהפכה האסלאמית תוך בנייה וביסוס של תשתיות מודיעין, טרור ופשיעה באמצעות חזבאללה; תשתיות אלו עלולות להיות מנוצלות גם נגד ארה"ב וישראל" (7 באפריל 2009).

3. כלי חשוב בידי איראן לקידום השפעתה הפוליטית במזרח אפריקה (כמו גם באזורים אסטרטגיים אחרים) הינו **הרחבת הקשרים הכלכליים ו"דיפלומטיית הנפט"**. איראן מנסה לבסס קשרים כלכליים עם מדינות מזרח אפריקה (ועם מדינות אפריקה בכלל) כערוץ השפעה מרכזי ומציעה להם פרויקטים שונים בתחומי החקלאות, האנרגיה, הקמת סכרים, סלילת כבישים, דיור ועוד. איראן מנצלת את השפעתה הפוליטית **בסודאן** לבניית מרכז לניהול פעילות **חתרנית וטרוריסטית**. פעילות זאת מתנהלת מול **מצרים** בפרט ומול מדינות **צפון אפריקה** בכלל ומול יריבותיה של איראן במזרח התיכון (**ישראל ומדינות ערב הפרו-מערביות**). כלי נוסף, בו עושה המדיניות האיראנית שימוש נרחב באזורי פעילותה השונים, הינו **"נשק החתרנות"**. דוגמא מובהקת לשימוש בנשק זה ניתן למצוא **בהתארגנות חזבאללה שפעלה במצרים**, ובאמצעותה העבירה איראן אמצעי לחימה מסודאן לחמאס ולארגוני טרור נוספים ברצועת עזה וניסתה לעודד ביצוע פיגועי טרור בסיני ובישראל.

4. במסגרת מדיניותה **מייחסת איראן חשיבות מיוחדת לתווך הימי**. במוצאו הדרומי של **ים-סוף**, בעל החשיבות האסטרטגית, מרחיבה איראן את קשריה הימיים עם **תימן**. לאחרונה (יוני 2009) היא חתמה על הסכם עם במסגרתו יוכלו ספינות קרב איראניות לעגון **בנמל עדן** כחלק מכוח משימה איראני שנועד להלחם בתופעת הפירטים הסומאליים. כוח משימה זה צפוי להתווסף לשש ספינות קרב איראניות הפועלות כבר באזור **סומליה** כדי להבטיח את שלומן של ספינות משא איראניות. במקביל מהדקת טהראן את הקשרים עם חלק מדינות אפריקה השוכנות לחופי ים-סוף – **סודאן, אריתריאה גיבוטי** (ראו מפה להלן), באופן שיאפשר לה לקיים נוכחות ימית פעילה באזור ים-סוף, בואך מפרץ אילת ותעלת סואץ. השימוש בנמלי המדינות הללו אלו עלול להיות מנוצל גם לפעילות של טרור וחתרנות מדינית נגד ישראל ומדינות המחנה הערבי המתון ולתגובה במקרה ויותקפו מתקניה הגרעיניים.

5. עבודה זאת כוללת את הפרקים הבאים:

א. מאפיינים כלליים של מדיניות אחמדינז'אד בסוגיה האפריקאית.

ב. סודאן

ג. אריתריאה

ד. קניה

ה. סומליה

ו. ג'בוטי, איי קומורו וטנזניה

מדינות קרן אפריקה ומבואות ים-סוף

א. מאפיינים כלליים של מדיניות אחמדינז'אד בסוגיה האפריקאית

6. נשיא איראן מחמוד אחמדינז'אד, שנבחר לקדנציה שנייה (12 יוני) באופן שנוי במחלוקת, היה אמור להשתתף בכינוס הארגון לאחדות אפריקה שהתקיים לאחרונה בלוב. זה היה אמור היה להיות הכינוס הרשמי הראשון בהשתתפותו מחוץ לאיראן (להוציא ביקור קצר ברוסיה מיד לאחר הבחירות, שתוכנן עד קודם לכן). בסופו של דבר בוטל הביקור. אחמדינז'אד היה אמור לפרוס בפני חברי הארגון את משנתו המדינית בדבר הצורך שכל מדינות אפריקה יצטרפו לחזית מאוחדת בהובלת איראן אל מול "האימפריאליזם העולמי המבקש להמשיך ולחמוד את אוצרות אפריקה" ולשלב את אפריקה במדיניות החוץ השאפתנית שהוא מוביל, **המכוונת ליצור חלופה (אסלאמית) למערב.**

7. מדיניות החוץ השאפתנית של אחמדינז'אד, החורגת מתחומי המזרח התיכון, הייתה אחת הסוגיות, שעמדו על סדר היום במהלך תעמולת הבחירות האחרונה, שתוצאותיה שנויות במחלוקת. יריביו של אחמדינז'אד מבית בקרו אותו על המרץ הרב והמשאבים שהוא משקיע במדיניות החוץ ועל כך שהוא מנהל אותה בצורה בוטה ומתריסה על חשבוננו של העם האיראני. מאידך, מיד לאחר היבחרו הדגיש אחמדינז'אד, כי בקדנציה השנייה לכהונת ממשלתו **מדיניות החוץ שלו תהיה הרבה יותר תקיפה ואסרטיבית** בכל הקשור למה שהגדיר, גיבוש החזית האנטי-אמפריאליסטית. בנאום שנשא במשהד (אמצע יולי 2009) שב אחמדינז'אד לנקוט לשון משיחית גם בהקשרי מדיניות החוץ באומרו: "העת הנוכחית היא עת הופעתו מחדש של האמאם מהדי... עלינו לפעול שכם אל שכם לבנות את איראן ולמלא את ייעודנו המהפכני הגלובלי..."

באמצעות מעורבות חזקה בעניינים בינלאומיים".³

"עת האמאם מהדי... ייעוד מהפכני גלובלי" (אתר נשיא איראן, 18 יולי)

8. **יבשת אפריקה משתלבת היטב במדיניותו של אחמדינז'אד** ובשאיפתו להנהיג חזית אנטי-אימפריאליסטית. בהזדמנויות רבות הדגיש אחמדינז'אד כי אפריקה "נעשקה" במשך שנים על ידי הקולוניאליזם ועתה על המדינות ביבשת אפריקה לגבש, בסיוע איראן, מדיניות עצמאית משלהן. טרם צאתו לביקור באפריקה (איי קומורו, ג'יבוטי וקניה) קבע נשיא איראן (פברואר 2009) כי "איראן נהנית מיחסים קרובים בתחום המדיני הכלכלי והחברתי עם מדינות באפריקה" (איראן, 24 פברואר 2009). במהלך ביקורו בקניה אמר אחמדינז'אד (איראן, 25 פברואר 2009), כי כיום יבשת אפריקה נחושה ועומדת על המשמר ולא תתיר ל"מעצמות הבריוניות לחזור ולחמוס את ארצותיה".

9. מעבר לשיקולים האידיאולוגיים-המדיניים-ביטחוניים לאיראן גם **אינטרסים כלכליים** רבים במזרח אפריקה וביבשת אפריקה בכלל. סגן שר החוץ האיראני לענייני אפריקה, **מחמד רצ'א באקרי** קרא למגזר הפרטי באיראן להגביר את שיתוף הפעולה עם אפריקה והדגיש, כי אפריקה מהווה כר נרחב לפעילותן של חברות איראניות. "לאיראן יש תוכנית מקיפה באפריקה והיא כוללת את התחום הפוליטי, הכלכלי והתרבותי... זה גם הרקע לפעילותן של המעצמות הגדולות הממשיכות לחמוד את אפריקה" (פארס ניוז, 17 מאי 2009). "ברוח דומה התבטא גם **שר החוץ האיראני** שהדגיש, כי אפריקה זוכה לעדיפות במדיניות החוץ של איראן. **נשיא איראן** הגדיר את אפריקה (IRNA 12 נוב' 2007) כ"יבשת העשירה ביותר בעולם" ועל כן, לדבריו, על איראן להרחיב את שיתוף הפעולה עימה".⁴

10. מנכ"ל הארגון לפיתוח המסחר עם מדינות ערב ואפריקה **חסין חסיני** אמר במהלך סמינר לשיתוף פעולה איראן-אפריקה", שהתקיים במאי 2009, כי איראן גיבשה תוכנית ובה 48 פרויקטים להרחבת הקשרים

³ <http://www.president.ir/fa/?ArtID=17235>

⁴ איראן שואפת להסתייע באוצרות הטבע של מדינות אפריקה, כולל בהקשר של תוכנית הגרעין שלה. ראויים לציון הניסיונות האיראניים לרכוש אורניום במספר מדינות אפריקה על מנת להגדיל את מאגרי האורניום שלה (ובכלל זה בנמיביה, לוב, סירה ליאונה, גינאה, ניגריה ומדינות נוספות).

עם מדינות אפריקה. התוכנית כוללת פיתוח קשרי אוויר, תחבורה הקמת בנקים משותפים, כולל עם קניה בה רואה איראן מעין "שער" למדינות נוספות באפריקה (איסנ"א, 29 מאי 2009). ב-12 נובמבר 2007 קיימה איראן כינוס דומה שהתמקד באפשרויות סחר בין איראן לבין אפריקה, בין היתר בהשתתפות נציגים מקניה ומסודאן.

ב. סודאן

11. **בשל מיקומה הגיאוגרפי-אסטרטגי מייחסת איראן לסודאן חשיבות רבה.** שכן, סודאן ממוקמת בחצר האחורית של העולם הערבי בכלל ומצרים בפרט, ובו בזמן היא יכולה לשמש כמעין "דלת אחורית" לאפריקה השחורה ולצפון אפריקה. בשל כך ניתן להשתמש בסודאן כמקום מפגש עם גורמי טרור מרצועת עזה, ממצרים ומכל יבשת אפריקה וכנקודת זינוק לחתרנות ולתמיכה בטרור נגד אויבותיה של איראן, הן ישראל והן מדינות ערב הפרו-מערביות ובמרכזן מצרים.

12. במהלך השנים, מאז מוסדו הקשרים בין השתיים, הוכחה ההשקעה האיראנית בסודאן **כמוצלחת במיוחד** וככזו שעמדה במבחן הזמן ולשרוד לחצים בינלאומיים ומשברים פנימיים בסודאן. השקעה זאת מאפשרת לאיראן להקרין כוח והשפעה אל תוך המזרח התיכון ואל תוככי אפריקה השחורה. על רקע זה קיימת מעין תחרות בין איראן למדינות ערב על ליבה של סודאן, תחרות בה נמצאת כיום איראן בעמדת יתרון.

אבני דרך בקשרים הדו-צדדיים

13. **איראן וסודאן מקיימות בניהן קשרים הדוקים** בתחום המדיני-בטחוני והאידיאולוגי-דתי מאז עלייתו לשלטון של עמר אלבשיר ב-1989. הוא עלה לשלטון במעין מהפכה סודאנית בעלת אופי אסלאמי, שהושפעה באופן עמוק מהמהפכה האסלאמית באיראן עשור קודם לכן. מאחורי המהפכה בסודאן עמד **חסן תוראבי**, שבקש להקים בסודאן תחילה ואחר כך במזרח אפריקה כולה מודל סוני של המהפכה השיעית רדיקלית באיראן ולמלא את תפקידו של ח'מיני באזור. חסן תראבי היה הרוח החיה מאחורי מיסוד הקשרים בין שתי המדינות. איראן מצידה, שרק התאוששה באותה עת משמונה שנות מלחמה עם עיראק, חפשה בעלת ברית ערבית במזרח התיכון, כזו שלא תמכה בצדאם חסין במהלך המלחמה היא מצאה בעלת ברית בדמותה של סודאן, שהייתה אז וגם היום שותפה לתפיסותיה האידיאולוגיות האנטי-אמריקניות והאנטי-ישראליות. הברית בין השתיים, שנוסדה בסוף שנות השמונים, הצליחה אפילו לשרוד לאחר הקרע בין משטר בשיר לחסן תראבי בסוף שנות התשעים.

14. בשנת 1991 ביקר בסודאן נשיא איראן דאז רפסנג'אני, כמחווה של רצון טוב, בראש משלחת גדולה, שמנתה למעלה מ-150 איש. בין השתיים נחתמו הסכמים ובמסגרתם הסכימה איראן לממן את הקמתן של "מליציות ההגנה העממית", ברוחו ובדמותו של הבסיג', המליציות של משמרות המהפכה" האיראניים (שמלאו תפקיד מפתח בדיכוי המחאה על הבחירות האחרונות). מליציות אלו נועדו להבטיח את המשך שרידותו של המשטר בסודאן ולצורך כך הוצב בסודאן ב-1992 מי שהיה אחראי על גם אימון חזבאללה בלבנון.

15. באוקטובר 2004 ביקר בסודאן נשיא איראן דאז ח'תאמי. במהלך 2009 איראן גינתה את צו המעצר הבינלאומי שהוצא נגד נשיא סודאן עמר אלבשיר על ידי בית הדין הבינלאומי לפשעים (ICC) והגדירה אותו "לא צודק ומונע משיקולים פוליטיים" (אירנ"א, 9 מרץ 2009) במקביל, הביעה הנהגת סודאן תמיכה בזכותה של איראן לאנרגיה גרעינית. זמן קצר לאחר שאיראן יצאה להגנתו של עמר אלבשיר יצא יו"ר המג'לס לריג'אני לביקור בסודאן (מרץ 2009), שהפתיע אפילו את חברי הועדה למדיניות חוץ ולביטחון לאומי במג'לס האיראני (אעתמאד-י מלי 30 מרץ). במהלך הביקור נפגש לריג'אני עם עמר אלבשיר נגדו הוצא צו המעצר.

ביקור נשיא איראן ח'תאמי בסודאן (5 באוקטובר, 2004)

16. ב-5 מרץ 2008 הגיע שר ההגנה האיראני לח'רטום בראש משלחת איראנית רמת דרג ונפגש עם עמיתו הסודאני, שהגדיר את היחסים עם איראן כ"יחסים לדוגמא". קדם לכך ביקור שר ההגנה הסודאני באיראן בינואר 2007. בספטמבר 2007 התבטא שר ההגנה, כי איראן היא בין ספקיות הנשק העיקריות של סודאן. בפגישה עם יו"ר הפרלמנט של סודאן אמר שר ההגנה האיראני "כי הוא מרוצה מאד מההיבטים השונים של הקשרים הצבאיים בין איראן לסודאן בתחום הדו-צדדי, האזורי והבינלאומי וכי במהלך 10 השנים האחרונות שיתוף הפעולה הצבאי בין שני הצדדים תרם תרומה מכרעת לחיזוק הקשרים בין שתי המדינות (אירנ"א, 5 מרץ 2008). הוא הוסיף כי "עמדת המשוחדת והמוטה של המעצמות ההגמוניות (קרי, ארה"ב והמערב) יוצרים כאוס ואנרכיה במקומות שונים בעולם" (איסנ"א 8 מרץ 2008). **במהלך הביקור נחתם חוזה לשיתוף פעולה צבאי בין שתי המדינות.**

סודאן כמוקד חתרנות איראנית

17. במהלך השנים הלכה סודאן והפכה בהדרגה לאבן שואבת לארגוני אסלאמיים רדיקאליים ממצרים וממדינות אחרות בצפון אפריקה, שהגיעו לסודאן למפגשים עם גורמי מודיעין איראנים ועם משמרות המהפכה, והסתייעו גם בתשתית הדתית ובמרכזי התרבות האיראניים בסודאן. איראן קיימה ועדין מקיימת בסודאן קשרים עם ארגון הג'יהאד המצרי ואלג'מאעה אלאסלאמיה ממצרים, אלנהצ'ה מתוניסיה, FIS מאלג'יריה וכן עם תנועות אסלאמיות ממרוקו וממאוריטניה. לכך יש להוסיף את קשרי איראן עם חזבאללה וחמאס בנושא הברחת אמצעי לחימה לרצועה (ראו להלן).

18. במסגרת פעילותה החתרנית שלחה איראן אמצעי לחימה רבים לסודאן. חלקם סופקו לרצועת עזה (בעיקר עבור חמאס), חלקם עבור ארגונים האסלאמיים רדיקאליים ממדינות צפון אפריקה וחלקם שמש להדרכה ולאימונים על אדמת סודאן. בח'רטום פועלת שלוחה של **מרכז התרבות האיראנית**, המשמש מקום מפגש לגורמים אסלאמיים ומרכז להפצת חומר תעמולה איראני וספרות שיעית (שיטת פעולה דומה של קידום השפעה פוליטית באמצעות פעילות תרבותית ודתית נוקטת איראן גם במדינות אמריקה הלטינית). סודאן מצידה נותנת יד חופשית לאיראן לנהל משטחה את פעילותה החתרנית.

אתר האינטרנט של מרכז התרבות האיראני הפועל בח'רטום

19. במחצית הראשונה של שנת 2009 הומחשה היטב פעילותה חתרנית של איראן **במצרים ובסודאן**, ישירות ובאמצעות חזבאללה, בשני אירועים שונים:

א. **תקיפת שיירת נשק בסודאן, שהובילה אמצעי לחימה שמקורן באיראן, עבור תנועת חמאס ברצועת עזה.** התקיפה הפנתה את תשומת הלב לפעילות חשאית של איראן המתנהלת בסודאן זה שנים הרחק מאור הזרקורים. במסגרת פעילות זאת מוברחים אמצעי לחימה מנמלי איראן (בנדר עבאס למשל) משם דרך המפרץ לסודאן (סביר לנמל פורט סודאן) ומשם דרך מצרים לסיני ולרצועת עזה דרך מנהרות רפיה. בכלי התקשורת האמריקאים (והערביים) דווח כי במהלך חודש

ינואר 2009 ישראל תקפה **בסודאן** שיירה של אמצעי לחימה שהיתה בדרכה לרצועת עזה. על פי הדיווחים מטוסים ישראלים תקפו בסודאן שיירה שמנתה כעשרים משאיות עמוסות אמצעי לחימה, שהיו בדרכן לרצועת עזה. על פי הדיווח התקיפה הייתה באזור מדברי, דרומית-מערבית לעיר הנמל הסעודית פורט-סודאן, ונהרגו בה 39 בני אדם (רשת CBS, 25 במרץ). על פי דיווחים נוספים משלוח אמצעי הלחימה שהותקף, **יצא מאיראן**, מומן ע"י קרן האמאם ח'מיני. המשלוח כלל טילי פאג'ר 3 ארוכי טווח, שטווח הפגיעה שלהם מגיע לתל אביב (טיים 29 במרץ)⁵.

תמונות שעל פי ערוץ אלג'זירה צולמו באתר התקיפה בסודאן (אלג'זירה, 26 במרץ, 2009)

⁵על סיוע איראן לחמאס ראו: "הסיוע האיראני לחמאס" (12 בינואר, 2009).

נתיב הברחת אמצעי הלחימה מאיראן לרצועת עזה

ב. **חשיפת התארגנות חזבאללה במצרים, שעסקה בהברחת אמצעי לחימה לרצועת עזה, בעידוד פעילות טרור נגד ישראל ובחתרנות נגד המשטר המצרי.** בסוף 2008 חשפו שירותי הביטחון המצרים התארגנות של חזבאללה, שפעלה על אדמת מצרים. בשלב הראשון, הוצנעה הפרשה ולא זכתה לסיקור תקשורתי. בתחילת אפריל 2009 החליט המשטר המצרי לתת פומבי למעצרים, לחקירות אנשי ההתארגנות ולמשמעויות החמורות בראייתו העולות מפעילות חזבאללה בשליחותה של איראן על אדמת מצרים. התארגנות זאת נתפסת ומוצגת ע"י המשטר המצרי כ"מזימה" איראנית לערער את יציבותה של מצרים ולקדם את יעדיה האסטרטגים של איראן במסגרת חתירתה להגמוניה אזורית. חסן נצראללה, מנהיג חזבאללה, הנתפס ע"י המצרים כמכשיר לקידום יעדי המשטר האיראני, זכה ל"טיפול" מיוחד של התקשורת המצרית שכינתה אותו, בין השאר, "שיח' קוף", "סוכן איראני" ו"מנהיג מליציות במפלגה האיראנית בלבנון". אצבע מאשימה הופנתה גם כלפי האחים המוסלמים במצרים, שהוצגו כמי שהיו קשורים להתארגנות ותמכו בה.⁶ בסוף יולי הגישה מצרים כתבי אישום נגד 26 עצורים בהתארגנות חזבאללה המואשמים בחברות בארגון טרור שפעל לבצע פיגועי טרור וסיפק אמצעי לחימה לחמאס ברצועת עזה.

⁶ פירוט ראו לקט: "חשיפת התארגנות חזבאללה במצרים- תמונת מצב, משמעויות ותגובות במצרים ובעולם הערבי והמוסלמי (3 במאי 2009)

חסן נצאללה בנאומו בו הודה כי פעיל חזבאללה עסק בהברחת אמצעי לחימה ו"לוחמים" למצרים (אלמנאר, 11 באפריל 2009)

20. התקשורת המצרית, הממסדית והלא ממסדית, ובכירים מצריים, ובראשם הנשיא **חסני מברכ**, ניצלו את חשיפת התארגנות חזבאללה על מנת **לתקוף בשצף קצף את איראן**, בהאשימם אותה **באחריות ל"קנוניה" נגד מצרים** ובניצול הנושא הפלסטיני לשם **קידום האינטרסים האזוריים שלה**. במקביל ניסה המשטר המצרי לקצור פירות גם **בזירה הפנימית** ע"י האשמת האחים המוסלמים בזיקה להתארגנות חזבאללה. ה"מתקפה התקשורתית" של מצרים נגד איראן סימנה שלב חדש בעימות שבין מצרים (ומדינות פרו-מערביות נוספות) לבין איראן, המפעילה ארגוני טרור כמו חזבאללה וחמאס, ומשתמשת בסודאן כבסיס לעידוד טרור וחתרנות.

21. הנשיא **מברכ** התייחס לפרשה ולמקומה של איראן בה בנאומו באסמאעיליה, בטקס יום השנה ה-27 לשחרור סיני (23 באפריל). בנאומו אמר מברכ: "אנו מודעים לקשר בין ביטחונה הלאומי של מצרים לבין ביטחון ויציבות המזרח-התיכון, המפרץ, ים סוף, אזור הים-התיכון, סודאן, מדינות אגן הנילוס ואפריקה. **אנו מזדהים עם זהותנו הערבית ולא נאפשר התערבות של גורמים אזוריים המתנגדים לשלום ודוחפים את האזור על פי תהום (קרי, איראן)**. גורמים אלו (קרי, איראן), שואפים לבסס את השפעתם ואת סדר היום שלהם על עולמינו הערבי, מעוררים חילוקי דעות בזירה הערבית והפלסטינית ושולחים את סוכניהם (קרי, חזבאללה) לאזור, **כדי לאיים על ביטחונה הלאומי של מצרים, להפקיר את גבולותיה, ולזעזע את יציבותה**". הנשיא מברכ שלח מסר מאיים לאיראן: "אני אומר להם: **אנו מודעים לגמרי למזימותיכם**. אנו נחשוף את מזימותיכם **ונגיב בהתאם**. תפסיקו להתערב בסוגיה הפלסטינית, **היזהרו מזעמה של מצרים ועמה**" (סוכנות הידיעות המזרח תיכונית, 23 באפריל 2009).

נשיא מצרים בעת נאומו בטקס יום השנה ה-27 לשחרור סיני: "...לא נאפשר התערבות של גורמים אזוריים המתנגדים לשלום ודוחפים את האזור על פי תהום..." (המקור: טלוויזיה מצרית, 23 באפריל)

ג. קניה

היחסים הדו-צדדיים

22. מאז נבחר אחמדינו'אד לנשיא איראן חלה התקרבות משמעותית ביחסים בין איראן לבין קניה. ראש ממשלת קניה אודינגה ביקר באיראן במהלך 2008. בביקורו הצהיר, כי קניה יכולה להסתייע בניסיון של איראן בכל הקשור להפקת אנרגיה גרעינית והיא תרה אחר מקורות אנרגיה חלופיים כדי לעמוד בקצב צריכת החשמל שלה.

23. ביטוי בולט נוסף ליחסים המתהדקים בין שתי המדינות היה ביקורו של אחמדינו'אד בקניה ב-24-25 בפברואר 2009, בראש משלחת של מאה איש. היה זה ביקור ראשון של נשיא איראן בקניה מאז 1996. במהלך הביקור נפגש נשיא איראן עם נשיא קניה Mwai Kibaki ועם ראש ממשלת קניה ובמהלכו נחתמו מספר מזכרי הבנה. אחמדינו'אד קרא במהלך ביקורו למדינות באפריקה להתעלם מהביקורת המוטחת באיראן בזירה הבינלאומית ולפעול לשיפור היחסים עימה. נשיא איראן ניצל את ביקורו בקניה כדי להשתלח במדינות המערב. כשהגיע למומבסה אמר אחמדינו'אד, כי "אל לממשלות באפריקה להתיר למעצמות המדכאות לחמוס שוב את ארצותיהם" (סוכנות הידיעות "מהר", 26 פברואר) הוא אמר גם: "ישנן מדינות הטוענות שהן אומות גדולות ובמשך שנים דכאו ונצלו את המדינות המתפתחות, שדדו את משאביהן ושללו את חירותן הגיעה העת שהמדינות המתפתחות האסייתיות והאפריקניות, יקומו ויסרבו לדיקטטורות"(טלוויזיה קנייתית, 25 פברואר). קניה, מצידה, הבהירה כי היא אינה מעוניינת שיחסייה עם איראן יבואו על חשבון קשריה עם ארצות הברית

ביקור נשיא איראן אחמדינז'אד בקניה (רויטרס, 24 בפברואר, 2009. צילום: אנתוני נג'וגונה)

24. איראן וקניה הסכימו להקים **קווי ספנות בין בנדר עבאס למומבסה** ולבנות **מרכז מסחרי איראני בניירובי**. התקשורת הקנייתית דיווחה, בעקבות דבריו של נשיא קניה, כי יתכן ואיראן תסייע לקניה לבנות כור גרעיני להפקת חשמל. ג'שוע מוסימי, האחראי על פיתוח תשתיות אנרגיה במשרד התכנון של קניה, ציין, כי קניה מחפשת שותף שיספק לה ידע בתחום פיתוח אנרגיה גרעינית עבודה. בינתיים מעורבת איראן בפרויקטים שונים להפקת אנרגיה בקניה. ממשלת קניה כבר שכרה חברה איראנית לבנות כור הידרו-אלקטרי צפונית לבירה ניירובי ותחנת כוח המופעלת בגז בקרבת מומבסה. איראן תספק לקניה גם 4 מיליון טון של נפט גולמי (כ-80,000 חביות ליום). בכיר במשרד החוץ של קניה אמר כי "איראן מעוניינת בהגעת חברות איראניות לקניה לסלילת כבישים, בניית סכרים ופיתוח תעשיית התרופות". במשלחת האיראנית, שנלוותה לאחמדינז'אד, נכללו גם אנשי עסקים מהסקטור הפרטי. איראן מייצאת נפט, כימיקלים ושטחים לקניה וקניה מייצאת תה לאיראן ומעוניינת לייצא גם בשר ודגים. על פי הסכמים שנחתמו במהלך ביקורו של אחמדינז'אד במדינה (פארס ניוז, 6 מרץ, 2009) איראן העניקה לקניה הלוואה על סך 10 מיליון דולר.

25. **במאי 2009 בקר ראש ממשלת קניה, ראילה אודינקה, באיראן אליה הגיע לאחר ביקור בארצות הברית**. אודינקה אמר במהלך פגישה עם אחמדינז'אד כי מסמך הבנות שנחתם במהלך ביקור אחמדינז'אד, אושר והוא עתיד להעלות את קניה על מסלול מהיר של פיתוח ותיעוש. הוא הוסיף, כי שתי המדינות סיכמו להגביר את שיתוף הפעולה בתחום החינוך, המחקר, הכלכלה והבריאות. כמו כן אושררו הסכמים קודמים לפיהם חברות איראניות יבנה יחידות דיור זולות בקניה. במהלך הביקור הסכימו שתי המדינות להקים קבוצת עבודה ליישום ההסכמים שנחתמו ביניהן: כלכלה, מסחר, שת"פ בנקאי, חקלאות, חינוך אנרגיה, נפט ותעשייה וכן שת"פ בתחום הפוליטי, התרבותי ובתחומי הבריאות והדור.

26. **במאי 2009 גם בקר סגן נשיא איראן בקניה**. בעת הביקור הוא התבטא, כי הסוגיה החשובה ביותר העומדת על סדר יומה של איראן היא כינון יחסים עם מדינות באפריקה ובמיוחד עם קניה. "איראן מוכנה

להרחיב את פעילותה בקניה באופן שיעלה בקנה אחד עם האינטרסים של שתי המדינות" ולסייע לקניה בתחום החקלאות הדיור, הגז הדיור ובמגזר תחנות הכוח.

פעילות תרבותית ודתית

27. בקניה מתגוררת אוכלוסייה מוסלמית גדולה ובתוכה גם כחצי מיליון בני העדה השיעית.⁷ הללו מהווים מאתר נוח להפצת האסלאם השיעי, בגרסתו האיראנית רדיקאלית. בעת שהגיע אחמדינז'אד לנמל מומבסה, בעת ביקורו באיראן, הקיפו אותו אלפי מוסלמים שיעים שקראו "אללה הוא אכבר" (רויטרס, 25 בפברואר, 2009).

28. לאיראן **משרד תרבות גדול בקניה**, הפועל לצד השגרירות שלה במקום והוא אחראי על הפעילות התרבותית-דתית, כמו גם על עדכון שוטף על הנעשה באיראן. הנציגות בקניה מהווה שלוחה של **ICRO Islamic Culture and Relations Organization** ולה שלוחות במדינות נוספות באפריקה. בסוף יוני 2009 ארגן המשרד את שבוע הידידות איראן – קניה. במהלך חודש יולי צוין שבוע הידידות בין ילדי איראן וקניה ביוזמת מרכז התרבות האיראני. ובמסגרת זו הועברו לניירובי 211 ספרים וכן סרטים, תוכנות וציורי ילדים. באתר מפורסמות הזמנות לתחרויות שונות באיראן בנושא שינון הקוראן ופעילות תרבותית אחרת שתכליתה לקרב את האסלאם בקניה לאסכולה השיעית באסלאם.

אתר האינטרנט של מרכז התרבות האיראני בקניה

⁷ על פי נתוני אתר האינטרנט של ה-CIA מספר התושבים בקניה הוא כ-39 מיליון בני אדם. כ-10% מכלל האוכלוסייה הינם מוסלמים. על פי מקורות שונים **כחצי מיליון מהם נם בני העדה השיעית.**

IRAN / KENYA
Children's Friendship Week

IRAN / KENYA
Children's Friendship Week

Children will have first-hand experience Practicals in Drawing, Painting and exhibition of Iranian Art and crafts made for children

Venue: Nairobi Jaffery Sports Club, Lavinton,
El Molo Drive Off James Gichuru Road.
Date: 29th June - 4th July, 2009
Time: 8.30 am - 4.30 pm
Entrance: Free

Schools Participation is by Booking
Iran Cultural Council

مازاد زبان و ادبیات ایرانی
و ایرانی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - نایروبی

اسلام | ایران | زبان و ادب فارسی

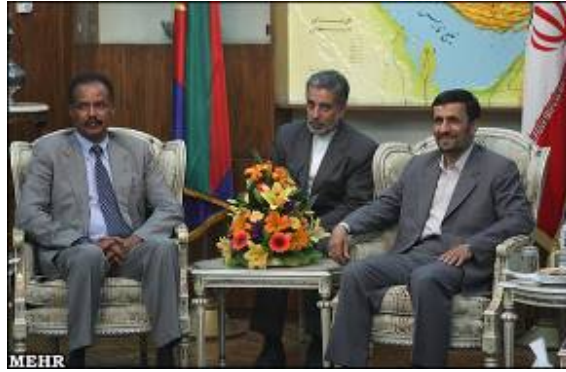
אירועי שבוע הידידות בין ילדי איראן וילדי קניה (<http://www.icro.ir>)

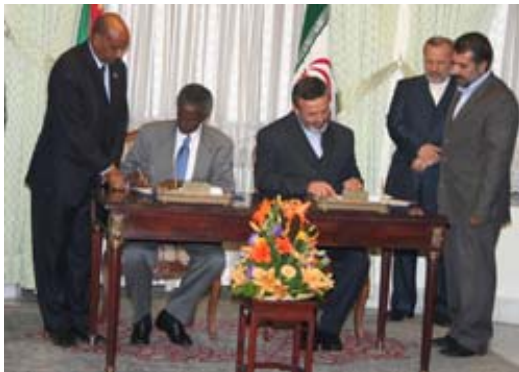
ד. אריתריאה

29. איראן פועלת להידוק קשריה עם אריתריאה על רקע החשיבות המיוחדת שהיא מייחסת למדינות המוסלמיות השוכנות לחופי ים-סוף. אחד מציוני הדרך המרכזיים ביחסים בין איראן לבין אריתריאה היה **ביקורו ב- 21 במאי 2008 של נשיא אריתריאה באיראן ופגישתו עם הנשיא אחמדינז'אד**. במהלך הביקור נחתמו הסכמים לחיזוק שיתוף הפעולה בין שתי המדינות. ההסכמים מתמקדים בתחום המסחר וההשקעות והם נחתמו בין שר החוץ האיראני מתכי ושרי הכלכלה והחקלאות של אריתריאה. בביקור נטלו חלק גם אנשי עסקים איראניים (אתר משרד החוץ של אריתריאה, מאי 2008). נשיא איראן אמר, כי "שתי המדינות גבשו תוכנית לעמוד איתן ולהתנגד להגמוניה המערבית" וכי איראן הציעה לסייע לאריתריאה

בתחום האנרגיה, התעשייה והחקלאות (פרס טיוי, 20 מאי 2008). שר החוץ של אריתריאה שהגיע לביקור מכין באיראן נפגש עם עמיתו האיראני מתכי, שהגדיר את ביקורו של הנשיא כנקודת מפנה ביחסי שני הצדדים והביע תקווה כי איראן תוכל לסייע להשגת ביטחון ויציבות בקרן אפריקה(פרס טיוי 6 מאי).

נשיא איראן ונשיא אריתריאה (סוכנות מאהר, מאי 2008)

חתימה על הסכמים כלכליים דו-צדדיים בין איראן לאריתריאה (אתר משרד החוץ של אריתריאה, מאי 2008)

30. בעת ביקור נשיא אריתריאה באיראן שהו בה גם יו"ר הפרלמנט הסנגלי ושר החוץ של גאנה. על רקע זה העיתון השמרני סיאסטי-רוז סכם במאמר פרשנות קצר את האינטרסים המרכזיים של איראן בקשריה עם מדינות אפריקה. לשיטתו, ביקוריהם של הבכירים האפריקאים באיראן מצביעים על החשיבות הרבה שמקנה איראן לפיתוח יחסיה עם יבשת אפריקה. העיתון מציין כי חשוב שאיראן תפתח את היחסים עם אפריקה שכן יש בה הרבה מדינות מוסלמיות מהן מתעלמות המעצמות ובהן טמון פוטנציאל כלכלי רב העיתון ציין כי בנוסף לכך הארגון לאחדות אפריקה על המדינות הרבות החברות בו, יכול להיות בעל-ברית מועיל עבור איראן בזירה הבינלאומית.

31. אירועים נוספים ביחסי איראן ואריתריאה: שרי האוצר של איראן ואריתריאה חתמו על מזכר הבנות לעידוד השקעות זרות (טהראן טיימס 16 ספטמבר 2008). השר האיראני אמר, כי איראן מוכנה להעניק לאריתריאה מניסיונה ומהישגיה בתחומי החקלאות והכרייה. הבנק האיראני לפיתוח היצוא העניק לאריתריאה כתב אשראי בגובה 35 מיליון דולר לקידום יחסי המסחר בין שתי המדינות. שר החוץ של אריתריאה הביע תמיכה בתוכנית הגרעין של איראן במהלך פגישה עם שגריר איראן באו"ם (איראן מניה, 28 נובמבר 2008) המפלגה הדמוקרטית באריתריאה, המהווה אופוזיציה למשטר ציינה, כי "הנשיא משחק באש בכל הקשור ליחסיו עם איראן ולכך עלולות להיות השלכות (בינלאומיות) חמורות".

32. בחודשים האחרונים עלו יחסי איראן – אריתריאה לכתרות בעקבות דיווחים, לא מאומתים, בעיקר ממקורות אופוזיציה אריתראים, על הגעת ספינות קרב וצוללות איראניות **לעיר הנמל Assab** הממוקמת במיקום אסטרטגי במבואות ים-סוף. על פי אותם מקורות איראן הציבה במקום חיילים וטילים ארוכי טווח כדי להגן על מתקן זיקוק נפט. דיווחים אלה הוכחשו על ידי הנהגת אריתריאה.

נמל assab באריתריאה

ה. סומליה

33. סומליה, בראייה האיראנית, אמורה הייתה **להוות חוליה נוספת בשרשרת הנוכחות וההשפעה האיראנית בקרב מדינות קרן אפריקה לפתחו של הים האדום**. בנוסף לכך מצטרפת איראן למדינות הנפגעות מפעילות הפיראטים לאורך חופי סומליה. ב-21 אוגוסט 2008 תפסו פיראטים אניית משא איראנית שהייתה בדרכה מסין להולנד ועל סיפונה 40000 טון ברזל (פארס ניוז, 22 אוגוסט 2008). חטיפת הספינה

האיראנית באה דווקא בשיאם של מגעים בין איראן לסומליה ומינויו של שגריר סומלי חדש באיראן. אחמדינז'אד אמר באותה הזדמנות כי "איראן מכירה את העם הסומלי ולא תחמוק ממחויבותה להגן על העם הסומלי המדוכא" (אירנ"א, 31 יולי 2008).

34. על רקע איום הפיראטים, שלח שגריר איראן באו"ם מכתב למזכ"ל באן קי מון לפיו תשלח איראן שתי ספינות של חיל הים האיראני לחופי סומליה ומפרץ עדן לתקופה של כחמישה חודשים. זאת, על מנת להלחם בתופעת הפיראטיות באזור ולהגן על ספינות איראניות המובילות סחורות⁸ (אירנ"א, 14 במאי 2009). נוכחות של ספינות חיל הים האיראני באזור סומליה תאפשר לאיראן לא רק להגן על ספינותיה אלא גם להשיג חופש פעולה נרחב יותר באזור.

ספינת חיל הים האיראני
(צילום : איסנ"א, מתוך כתבה של Payvand Iran News 14 במאי, 2009)

35. שר החוץ האיראני אמר קודם לכן בפגישה שקיים עם שגריר סומליה, כי מיקומה האסטרטגי של סומליה ומשאביה הרבים גרמו ל"מעצמות המתנשאות ללטוש עדין חמדניות על משאביה הטבעיים" וכי התערבות זו האחראית ל"משבר ולחוסר היציבות בסומליה". שר החוץ האיראני הדגיש כי איראן מוכנה להגיש כל סיוע לפתרון המשבר בסומליה. אולם, נראה כי תהליך השתלטותה של **שבאב אלמג'האדין**⁹ בעל האופי הסוני-רדיקאלי על סומליה, יקשה על מיסוד הקשרים עם איראן השיעית. עם זאת, כפי שהומחש באפגניסטן, איראן אינה נרתעת משיתוף פעולה תועלתני עם ארגון סוני קיצוני אם המטרה היא לפגוע בהשפעה מערבית באזור ואפשר כי גם במקרה זה עלול להיווצר מפגש אינטרסים בין שני הצדדים.

⁸ על-פי החלטת מועצת הביטחון של האו"ם מדינות שונות יכולות לשלוח ספינות למפרץ עדן וחופי סומליה על מנת להילחם בתופעת הפיראטיות ואפילו לחדור למים הטריטוריאליים של סומליה למטרה זו.
⁹ **שבאב אלמג'האדין** ארגון אסלאמי-רדיקאלי המזוהה עם הג'האד העולמי והמהווה איום רציני על שלטונות סומליה. בשנת 2008 השתלט הארגון על כמה ערים מרכזיות בסומליה וביצע תקיפות רבות נגד מוסדות השלטון (BBC, 12 בנובמבר, 2008). דובר הארגון מח'תאר רובו הודיע, כי לאחר ששיג את מטרותיו בסומליה ירחיב הארגון את פעילותו מחוצה לה (אלג'זירה, 2 בינואר, 2009). הארגון נתמך ע"י מוסלמים וסומאליים מהגרים בשל היותו אופוזיציה לשלטון.

1. מדינות נוספות : טנזניה, ג'יבוטי ואיי קומורו

איי קומורו

36. ביוני 2008 נפגש נשיא איראן אחמדינ'אד עם אחמד נג'אן אלמרוזקי, השגריר החדש של איי קומורו באיראן. הייתה זו הזדמנות עבור נשיא איראן לקרוא להרחבה והעמקה של הקרים בין שתי המדינות (טהראן טיימס, 11 ביוני, 2008).

נשיא איראן אחמדינ'אד נועד עם שגריר איי קומורו בטהראן (מאברה, 11 ביוני, 2008)

37. תחנתו הראשונה של אחמדינז'אד בביקורו השנה באפריקה הייתה איי קומורו. שם חתם על מזכרי הבנה "להרחבת הקשרים הפוליטיים וסייע לקידום פרויקטים בתחום הפיתוח וההכשרה באיים. נשיא איראן נפגש עם בכירים במקום והבטיח סיוע איראני לקידום פרויקטים שונים במקום. לאחר הביקור באיי קומורו הגיע אחמדינז'אד לביקור ראשון מסוגו של נשיא איראני בג'יבוטי (ראו להלן).

ביקור אחמדינז'אד באיי קומורו (רוטרס, 25 בפברואר, 2009)

ג'יבוטי

38. איראן רואה חשיבות רבה בהעמקת היחסים ע ג'יבוטי בשל מיקומה האסטרטגי בקרן אפריקה ויחד עם מיסוד קשריה עם תימן היא יוצרת נוכחות אסטרטגית בשני צידי מבואות הים האדום, בנתיבי סחר מרכזיים. בספטמבר 2006 ביקר נשיא ג'יבוטי באיראן. במסיבת עיתונאים שנערכה במהלך הביקור אמר נשיא איראן אחמדינז'אד, כי מערכת היחסית בין שתי המדינות נמצאת עדיין בראשיתה מכיוון ש"שתי המדינות אינן חולקות היסטוריה משותפת". אולם הבהיר כי שני הצדדים חתמו הסכמים על השקעות משותפות בפרויקטים ושיתוף פעולה בתחום האנרגיה (פארס, 5 בספטמבר, 2006).

ביקור נשיא ג'יבוטי באיראן (פארס, 5 בספטמבר, 2006)

39. בעת סבב הביקורים שערך במדינות אפריקה (פברואר 2009) הייתה ג'יבוטי המדינה הראשונה בה ביקר. המשלחת האיראנית שנלוותה לאחמדינז'אד הציעה לסייע לג'יבוטי בתחום המדע, התעשייה וההנדסה כדי לקדם מיזמים שונים במדינה. איראן גם העניקה הלוואה לג'יבוטי וסייעה להקים מרכז להדרכה מקצועית במדינה.

נשיא איראן אחמדינז'אד בביקורו בג'יבוטי (פארס, 24 בפברואר, 2009)

טנזניה

40. כחלק מהידוק היחסים עם מדינות מזרח אפריקה פנתה איראן גם לטנזניה. באוקטובר 2008 ביקר שר החוץ של טנזניה בטהראן ונועד עם עמיתו מנוצ'יאר מתכי. במהלך הביקור, חתמו איראן וטנזניה על מזכר הבנות שמטרתו לחזק את היחסים בין שתי המדינות. איראן הביעה נכונותה לסייע לטנזניה בעיקר בתחום הכלכלה והחקלאות (גרדיין, 21 באוקטובר, 2008). נשיא איראן מחמוד אחמדינז'אד אמר כי בין איראן וטנזניה יחסים היסטוריים וכי הוא מקדם בברכה את הרחבת יחסי איראן עם אפריקה (איראן טיימס, 20 באוקטובר, 2008).

41. בינואר 2009 חתם שר ההגנה של איראן עם עמיתו מטנזניה הסכם לחיזוק הקשרים בין שתי המדינות ולשיתוף פעולה בתחום הביטחוני. בפגישה בין השניים הצהיר שר ההגנה האיראני על נכונותה של איראן לחלוק את ניסיונה הביטחוני עם טנזניה (פארס, 20 בינואר, 2009).

42. במאי 2009 ביקר בטנזניה פרויס דאודי, סגן נשיא איראן, שנועד עם נשיא טנזניה ודן עימו בהרחבת הקשרים בין שתי המדינות. במהלך ביקורו נחתם הסכם סחר, חקלאות ויחסים בילטראליים בין שתי המדינות. דאודי אמר ששתי המדינות כבר השיגו הישגים מרשימים בהרחבת היחסים ביניהן בעיקר בתחום הכלכלי. (אירנה, 12 במאי, 2009).

סגן נשיא איראן מתקבל על ידי משמר כבוד עם הגיעו לביקור בטנזניה (רויטרס, 11 במאי 2009)